

ABAZOVIĆ D. Mirsad¹

POVODOM ZAKONA O OBAVJEŠTAJNO- SIGURNOSNOJ AGENCIJI BOSNE I HERCEGOVINE

ON THAT OCCASION OF LAW OF INTELLIGENCE SERVICE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Još od nacрта, pa sve do donošenja Zakona o obavještajno-sigurnosnoj agenciji Bosne i Hercegovine, u ovdašnjoj javnosti vode se rasprave o tome, koje se kreću od potpune podrške usvajanju zakona do negiranja zakonskog uređenja te oblasti na nivou države. O ovom pitanju iznijet ću svoje stavove, prvenstveno i isključivo zasnovane na znanstvenim principima te na iskustvenoj osnovi.

Prvo, potpuno podržavam i ideju i napore koje su predstavnici međunarodne zajednice i domaći stručnjaci učinili kako bismo u Bosni i Hercegovini dobili jedinstven, državni zakon koji regulira obavještajno sigurnosnu funkciju i djelatnost. To je veoma važan korak ka izgradnji Bosne i Hercegovine kao moderne, evropske države, države koja neće biti ni kontinuirani niti latentni generator unutarnjih, regionalnih i evropskih faktora sigurnosnih rizika, a ona to po mnogim elementima danas jeste.

Drugo, ovaj zakon predstavlja snažan korak ka težnjama nužnosti povećanja kvaliteta života građana BiH. Jer, krajnji rezultat ostvarivanja modernog sigurnosnog sistema svake savremene države jeste kvalitet života građanina u punom kapacitetu, po mjeri potpuno slobodnog čovjeka nasuprot njegovoj sadašnjoj poziciji kada je multipleksno ugrožen i kao pojedinac i kao pripadnik kolektiviteta bilo kojeg habitualnog subjektiviteta.

Treće, gotovo sve šta se u BiH danas imenuje sigurnosnim ili bezbjednosnim institutom, institucijom ili organizacijom (izuzev, u

---

¹ Dr. sc., docent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu

izvjesnom smislu, Ministarstva sigurnosti i SIPA-e), izraz je partikularnih interesnih subjekata koji imitiraju državu, a što je najporaznije ti partikulariteti su međusobno suprotstavljeni, ponekad ekstremno, a ponekad čak i neprijateljski, a u najblažem smislu, što je takođe nedopustivo, predmet su međusobnih obrada i sigurnosnih opservacija. Donošenje zakona kojim se uspostavlja jedinstvena, državna obavještajno-sigurnosna služba, važan je i veliki doprinos prevazilaženju takvog stanja. I upravo je to okvir unutar kojeg se javljaju njegovi oponenti. A cilj im je zadržati status quo, makar to maskirali pričom o nekakvom nacionalnom interesu, ravnopravnosti ili jednakopravnosti ovoga ili onoga, zatim pričom o nekakvom samo njima znanom unitarizmu, majorizaciji i dr. Naravno, objektivnim promatračima je jasno da oponentima ovome zakonu nije primarna nacionalna ravnopravnost ili jednakopravnost, nego zadržavanje svojih vlastitih interesnih pozicija na račun stvarne potrebe za ravnopravnošću i jednakopravnošću i građana i nacionalnih kolektiviteta u Bosni i Hercegovini. Jer, biti ravnopravan samo unutar «svog» kolektiviteta uz prakticiranje neravnopravnosti onoga iz drugog kolektivitea se u nauci i političkoj praksi imenuje kao aparthejd, segregacija, diskriminacija itsl., što su bitno ugrožavajući faktori i pojedinca i kolektiviteta.

Dakle, Zakonu o obavještajno sigurnosnoj agenciji Bosne i Hercegovine naučna i stručna javnost BiH, regiona i šire međunarodne zajednice trebaju dati bezrezervnu podršku.

U povodu ovog zakona stalno se otvaraju izvjesna pitanja. Jedno od njih je i pitanje kadrova.

Kada je riječ o kadrovima i kadrovskom potencijalu bit ću veoma precizan i jasan. Rješenja koja su ponuđena, za mene je potpuno prihvatljivo i, u tom smislu, nisam naišao na bilo šta što bi zavrjeđivalo ozbiljnu kritiku. Posebno cijenim ideju da se sadašnji kadar postojećih obavještajno sigurnosnih službi entiteta «u paketu» uposle kao djelatnici nove državne agencije. Naravno, razumijevam da će i oni proći predviđenu bezbjednosnu provjeru. Doduše, nije mi jasno, kada je riječ o nacionalnom sastavu uposlenih. Navedeno je da će taj sastav odgovarati posljednjem popisu stanovništva u BiH. Misli li se na popis stanovništva u BiH

iz 1991. godine? Mislim da bi to trebala biti baza. Ali, nije precizno navedeno. Uz to, u Bosni i Hercegovini se na srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama školuje kvalitetan kadar različitih profila koji, u završavanju djelatnika agencije, mogu preuzimati poslove i raditi ih po najstrožim standardima današnjice. Dakle, i budućnost nije upitna, bar s aspekta stručnosti kadra potrebnog za ove poslove, što će, u nekoj daljoj budućnosti, možda biti prevalirajuće nad nacionalnim balansom, s tim što nacionalni balans ne bi nikada trebao biti doveden u pitanje na određenim ravnima rukovodnih struktura.

Ali, u drugom smislu otvaraju se neka pitanja.

Naglašeno je da ova agencija treba biti depolitizirana. Potpuno prihvatljivo, čak nužno i bezuvjetno. Ali, kazano je i da djelatnici trebaju biti apolitični. Ili ja potpuno ne razumijem šta se u ovom slučaju misli pod apolitičnošću ili je riječ o tome da djelatnici moraju svojim odnosom prema obavljanju zadataka potpuno doprinositi depolitizaciji službe? U tom smislu ne moraju biti apolitični. Ali, neovisno od moje dileme, koju ćemo lahko razriješiti, insistiram na drugom terminu, a to je **deideologizacija** i djelatnika i službe. U BiH je problem ne ideja, nego ideologija. Neću ovom prilikom govoriti o političkim voljama (mnoštvu njih), programiranoj i projektiranoj razbijenosti bosanskohercegovačkog društva, instaliranju lokaletatizama uz nepriznavanje države BiH od strane nosilaca tih etatizama, oduzimanju suvereniteta od građanina za račun lebdećih kolektiviteta, nepostojanju minimuma zajedničkih vrijednosnih sudova i kategorija u bosanskohercegovačkom javnom mnijenju, dakle nepostojanju javnog mnijenja u pravom smislu tog pojma i dr., jer bi o tome trebalo govoriti na seminarima o političkom sistemu ili drugim pitanjima od općeg značaja za političko i državno uređenje BiH. Ali povodom toga treba govoriti i u kontekstu naše teme, dakle kontekstu sigurnosne problematike, gdje i uvodimo govor o deideologizaciji. Poslužit ću se primjerima.

Baš usljed snažne ideologiziranosti, o bitnim kategorijama u bosanskohercegovačkoj političkoj pa i općedruštvenoj zbilji ne da nema konsenzusa nego je posrijedi apsolutna kontrapolarost, koja se može, raznim pritiscima, prenijeti i na djelatnike buduće

Obavještajno sigurnosne agencije Bosne i Hercegovine. Evo nekih markantnih primjera.

1. Nema, u praksi, suglasja o karakteru BiH kao države (unija, federacija, konfederacija i dr., što je nepoštivanje i Ustava BiH i Dejtonskog sporazuma)..
2. Teroristi po definiciji, za jedne su teroristi, a za jedne nacionalni heroji.
3. Ratni zločinci po definiciji, za jedne su zločinci, a za jedne nacionalni heroji.
4. Zavisi o kojem dijelu BiH je riječ, prema jednom dijelu teritorija BiH vlada potpuna indereferentnost od strane zvaničnih i institucija i političkih subjekata onih sa drugog dijela BiH (primjerice, nije identičan tretman tendencija ka eventualnoj secesiji ili teritorijalnom separatizmu).
5. Nacionalna sigurnost po definiciji, prestaje biti nacionalna sigurnost u smislu državnog interesa, odnosno interesa građanina Bosne i Hercegovine poštujući sve njegove individualne osobenosti (nacionalne, vjerske, tradicijske, kulturalne, stručne etc.), a postaje bukvalno bošnjačka, srpska ili hrvatska nacionalna sigurnost, odnosno bezbjednost.
6. Za jedne faktori rizika spoljne sigurnosti dolaze isključivo sa zapada, za druge isključivo sa istoka, a za treće isključivo iznutra i to.
7. Za jedne je nacionalizam, pa i onaj najekstremniji, condicio sine qua non opstanka, za druge je to ključni destabilizirajući sigurnosni rizik (ali uvijek je riječ o «njihovom» nacionalizmu).
8. Za jedne su stabilizacijske snage UN i drugih subjekata međunarodne zajednice uistinu stabilizacijski faktor, za druge su to okupacione snage i kao takve trebaju biti predmetom sigurnosnog tretmana i obrade. Itd, i tako redom.
9. Za jedne je Tribunal u Hagu legitiman sud i sud koji treba da doprinese sankcioniranju svih djela iz kategorija ratnog zločina, a za jedne je to institucija iz zavjereničkog kompleksa koja ima za cilj satanizaciju jednog cijelog naroda.

Naravno, ovome treba pridodati i još uvijek nedovršenu ideološku detoksikaciju kod pojedinaca koji su radili u službama bezbjednosti SFRJ i SRBiH, koji su neosporno dobri stručnjaci, dobri profesionalci, ali sa izvjesnim resantimanom sigurnosnog tretiranja ideoloških neistomišljenika.

Ovo izneseno može odavati sumornu sliku i eventualno sugerirati bezizlaznost. Dakako, ne radi se o tome niti sam inače pesimističan. Sve što je navedeno, kao mnogo drugoga ali u istom smislu, dio je naše svakodnevice, naše je povijesno nasljeđe, a povijesno nasljeđe je važan faktor u profiliranju sigurnosti i u materijalnom i u formalnom smislu (nažalost, mnogi domaći faktori koji si uzimaju za pravo da odlučuju o uređenju oblasti sigurnosti u BiH, uključujući i donošenje zakona, ne razlikuju neke kategorije, a u prvom redu ne shvataju da je sigurnost systemska djelatnost države, a da je organizaciona forma sasvim druga kategorija oko koje se postižu eventualni kompromisi). Upravo je bitno obezbijediti što je više moguće mehanizama kojima će se obezbijediti depolitizaciju službe sigurnosti, a unutar toga i deideologizaciju onog dijela kadra koji je eventualno sklon funkcionirati po navedenim matricama. I obezbijediti adekvatne modalitete kontinuirane edukacije kadra. Pravilnom edukacijom mogu se postići veoma dobri pozitivni rezultati.

U kontekstu rasprave o ovom zakonu, postavlja se i pitanje lustracije, ali ne kao potrebe za eksterminacijom iz službi onih prema kojima bi lustracija trebalo biti primijenjena, nego kao mogućnost blokade cijelog procesa uspostave državne obavještajno sigurnosne agencije. Tu će trebati dosta opreza. No, to neću šire obrazlagati. Ali ću napomenuti slijedeće. Lustraciju je trebalo provoditi 1991. godine, kada je Bosna i Hercegovina promijenila strukturu i suštinu političkog sistema i kada je vlast formirana na demokratskim i višestranačkim osnovama. Tada je trebalo vršiti «pročišćenje» sigurnosnih službi od bivših komunističkih kadrova. Ali nije problem samo u tome. Da li su problematični samo tzv. komunistički kadrovi? Treba li, možda, kadrovska «(pro)čišćenje» izvršiti i nad kadrovima koji pripadaju praksi naslonjenoj na ideologije koje su ili fašističke ili su bliske njima? Nadalje, šta znači lustracija samo u službama sigurnosti, ukoliko u političkim strankama te institucijama i tijelima zakonodavne i izvršne vlasti,

svoju značajnu djelatnost (sa velikom moći) obavljaju i bivši komunisti, ali i pojedinci čije je političko izvorište u značajnoj diskrepanci sa ključnim uzusima suvremene civiliziranosti. Ili, šta je sa osobama koje su se tokom rata u BiH u periodu 1992-1995. godine pokazali kao istinske patriote i borci za zaštitu ljudskih prava i sloboda, a u bivšoj socijalističkoj Jugoslaviji su bili pripadnici jedine političke partije? Etc. Etc. Pitanjima lustracije treba pristupiti veoma ozbiljno, u uljuđenom dijalogu, s ciljem da se iznalaze što bolja rješenja, a ne da ona, lustracija, bude izvor novih nesporazuma.

Sve ovo, opet, zahtijeva veoma kompleksan rad na uređenju sigurnosne problematike u Bosni i Hercegovini u cjelini. Ukoliko se ta oblast što skorije ne riješi po standardima savremenih država, ovaj zakon, i agencija uspostavljena na osnovama tog zakona, neminovno će doći u blokadu, a BiH u još jednu nimalo bezazlenu krizu.

I da zaključim. Uz davanje pune podrške i odavanjem priznanja predstavnicima međunarodne zajednice i domaćim eksperatima na ogromnom trudu oko izrade ovog zakona, treba napomeniti da se u BiH ne mogu nekritički prenosti već gotova rješenja ili miks dijelova gotovih rješenja zakonske regulative drugih država, makar one bile i tranzicijske i višeetničke i višereligijske itd. Treba uzeti ono šta je moguće i nedvojbeno primjenjivo, uvažavajući bosanskohercegovačke specifičnosti. BiH je imala i ima posebno i bolno povijesno nasljeđe čije rezultate i danas trpimo. No sve treba činiti da ne budemo u ropstvu tog nasljeđa nego da se okrenemo uljuđenoj, bezbjednoj i sigurnoj budućnosti. Da prestanemo biti zemlja faktor rizika, nego zemlja faktor nade i napretka. Da Bosna i Hercegovina postane subjektom međunarodne zbilje i u oblasti sigurnosti, odnosno da prestane biti objekt nad kojim i u kjem se vrše raznovrsni eksperimenti ili opserviranja nosilaca nerijetko egoističkih i uskogrudih interesa.